

УДК 341.9.01

І. Є. Покора, аспірантка

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Кафедра цивільно-правових дисциплін

Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

УНІФІКАЦІЯ ПРАВА: ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стаття присвячена розгляду питань щодо наявного в доктрині права різноманітності підходів до визначення поняття «уніфікація права», аналізу особливостей таких визначень. Досліджено погляди науковців на співвідношення понять «уніфікація права», «гармонізація права» та «зближення правових систем». Викладено власне бачення визначення поняття уніфікації права, а також взаємозв'язку його з наведеними, спорідненими поняттями.

Ключові слова: уніфікація права, міжнародно-правова уніфікація, гармонізація права, зближення національних правових систем.

Постановка проблеми. В нинішній час міжнародна уніфікація права є надзвичайно бажаною в багатьох галузях, особливо, – в галузі зовнішньоекономічних відносин між приватними особами. Отже, безперервний розвиток міжнародних приватноправових відносин вимагає вироблення єдиних поглядів на правові норми, які будуть застосовуватися до цих відносин з урахуванням їх конкретних особливостей. Відповідно, головним питанням стає те, як досягти такої важливої єдності в регулюванні правових відносин.

Характерною ознакою приватноправових відносин, що є об'єктом регулювання міжнародного приватного права, є наявність в них іноземного елемента [1, ст. 1]. Як наслідок, такі відносини є пов'язаними з декількома правовими системами. Регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом зазвичай може виходити за межі національного права однієї країни, в їх регулюванні можуть брати участь як іноземні правові системи, так і міжнародно-правові уніфіковані норми.

Сам термін «правова уніфікація» виникає на початку ХХ століття під час того періоду уніфікації, коли держави, створюючи внутрішні правові норми, зобов'язувались при цьому дотримуватись правових приписів укладених міжнародних договорів. Проте, це не означає, що зважаючи на відсутність терміну «уніфікація», питання зближення права не досліджувались раніше. Так, наприклад, польський вчений З. Пржесмицький, досліджуючи кодифікацію міжнародного права (під якою, вірогідно, розумів і уніфікацію [2, с. 102], писав, що «визначаючи ясно та позитивно всі правові норми, що регулюють міжнародні відносини, вона знищує такі часті конфлікти між національними законодавствами окремих держав» [3, с. 59].

Проте, з часом стає очевидно, що процес міжнародно-правової уніфікації може здійснюватися не тільки шляхом укладення міжнародних договорів. У зв'язку з цим, безперечно визнаючи, що міжнародно-договірні уніфікації і досі залишається вкрай важливим методом уніфікації, з'явилося безліч різних підходів до визначення змісту цього поняття та поняття уніфікації взагалі. Таке різноманіття підходів до визначення поняття «уніфікації» негативно впливає на розуміння сутності як цього поняття, так і інших, пов'язаних з ним, правових явищ. Отже, вивчення та аналіз представлених в доктрині визначень поняття «уніфікація права» та його співвідношення з поняттями «гармонізація права» та «зближення національних правових систем» представляє великий інтерес та вбачається необхідним для подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним питанням уніфікації в сфері міжнародного приватного права присвячували свою увагу ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, які своїми працями зробили значний внесок у розвиток наукової думки з цього приводу.

Так, доктор юридичних наук, професор Г. К. Дмитрієва, автор багатьох праць і підручників з міжнародного приватного права [4], є прибічницею вузького підходу до визна-

чення поняття уніфікації. Л.П. Ануфрієва, доктор юридичних наук, професор, також автор декількох підручників з міжнародного приватного права, велику частину своїх робіт присвятила співвідношенню міжнародного публічного та міжнародного приватного права, проблемі встановлення ієрархії норм міжнародного та внутрішньодержавного права, що є одними із важливих питань, пов'язаних з уніфікацією правових норм [5].

Один із найкрупніших спеціалістів в галузі міжнародного приватного права, професор, доктор юридичних наук М.М. Богуславський [6], досліджуючи проблемні питання в сфері міжнародного приватного права, дотримується широкого підходу при визначенні поняття уніфікації, визнаючи роль недовірливих джерел права в досягненні єдності регулювання відносин в сфері міжнародного приватного права.

Доктор юридичних наук, професор С.В. Бахін при дослідженні проблем зближення правових систем (уніфікації і гармонізації права), дійшов висновку, що в останні роки поряд з договірною уніфікацією все більшого значення набувають всілякі форми «квазіправового» уніфікованого регулювання. Такі регулятори запропоновано іменувати субправом [7].

Не можна оминати увагою внески у розвиток наукової думки щодо визначення поняття уніфікації зокрема таких вчених, як О. П. Коровіна, Л. А. Лунц[9], О. Л. Маковський [10, 11] та інших.

Останнім часом зазначені питання висвітлювались і в дослідженнях українських вчених, зокрема О.С. Василенко [12], О.К. Порфір'євої [13], О.В. Руденко [14] та інших.

Мета статті. Основною метою дослідження є виявлення особливостей підходів до визначення поняття «уніфікація права» шляхом дослідження поглядів науковців на окреслене питання, з'ясування взаємозв'язку між поняттями «уніфікація права», «гармонізація права» та «зближення національних правових систем», а також окреслення власного бачення визначення поняття уніфікації права та співвідношення зазначених, споріднених з останнім понять.

Виклад основного матеріалу. В доктрині широко поширеною є думка, що уніфікація являє собою створення (або введення в дію) в національному законодавстві уніфікованих норм, як з використанням міжнародно-правових засобів, так і в односторонньому порядку [2, с. 102]. Так, наприклад, вчений-правник Ю.О. Тихомиров під уніфікацією розуміє розробку та введення в дію загальнообов'язкових однакових юридичних норм (правил), а віднесення уніфікованих норм безпосередньо до правової системи держави, на його думку, відбувається за допомогою трансформації [15, с. 75-79].

Аналогічної думки дотримується О.М. Садиков, зазначаючи, що уніфікація – це процес вироблення «єдиних (уніфікованих) правових норм, які після прийняття їх зацікавленими державами замінили б різні положення національного права» [16, с. 39]. При цьому, дослідник зауважує, що «... уніфікація є процесом вироблення єдиних (уніфікованих) правових норм для подібних відносин, незалежно від того, в яких правових формах такий процес здійснюється» [2, с. 95].

Л.А. Лунцважав, що метою уніфікації є усунення в області певних відносин відмінностей в матеріальному цивільному законодавстві окремих країн, а здійснюється вона за допомогою міжнародного договору [9, с. 26].

І.В. Гетьман-Павлова під уніфікацією розуміє «процес створення єдиних норм законодавства різних держав за допомогою укладення міжнародних договорів». При цьому, уніфікація права «відбувається одночасно в двох різних правових системах – у міжнародному праві (укладення міжнародного договору) і в національному праві (імплементация норм цього договору у внутрішньодержавне право)» [17, с. 96].

Схожих поглядів притримується і Г.К. Дмитрієва, зазначаючи, що «уніфікація права має дві самостійні, але взаємопов'язані стадії: перша – проходить у міжнародно-правовій сфері і завершується прийняттям міжнародно-правових уніфікуючих норм; друга – проходить в національній сфері і завершується прийняттям національно-правових уніфікованих норм. Відповідно обидві стадії опосередковуються тими правовими формами, які притаманні двом правовим системам: по-перше, міжнародно-правовим договором, по-друге, національно-правовими актами (законами та підзаконними актами)» [4, с. 104]. Г.К. Дмитрієва

рієва визначає уніфікацію як «співпрацю держав, спрямовану на створення, зміну або припинення однакових (одноманітних, уніфікованих) правових норм у внутрішньому праві певного кола держав» [4, с. 101].

І.О. Грінгольц визначає уніфікацію як однаковість правового регулювання відносин, що виникають в міжнародному обороті, яка досягається за допомогою міжнародно-правових актів [18, с. 85].

В.Г. Єрмолаєв і О.В. Сиваков приходять до думки, що уніфікація передбачає створення міжнародних договорів, згідно з якими договірні держави беруть на себе зобов'язання застосовувати однакові за змістом правила для регулювання цивільно-правових відносин, тобто держави беруть на себе зобов'язання створити єдиний правовий простір, принаймні, в деяких областях цивільно-правового регулювання [19, с. 15].

О.Л. Маковський, в свою чергу, вважає, що міждержавна уніфікація права, що регламентує майнові відносини, ускладнені «іноземним елементом», є одним з ефективних шляхів вдосконалення правового регулювання міжнародного економічного обороту [10, с. 26]. При цьому, під міждержавною уніфікацією права вчений має на увазі створення в праві різних держав однакових за змістом норм як шляхом використання міжнародно-правових засобів, так і шляхом впливу різних правових систем одна на одну [11, с. 35].

Необхідно відзначити, що іноді під уніфікацією розуміють процес узгодження систем міжнародного та національного права. Так, наприклад, В.Г. Буткевич розглядає уніфікацію як процес цілеспрямованих дій з вироблення єдності приписів у правових системах міжнародного і внутрішньодержавного права [20, с. 240].

Вважаємо таке трактування терміну уніфікації завузьким, оскільки запропоноване визначення швидше характеризує процес трансформації як однієї із превалюючих теорій набуття обов'язкового характеру нормами міжнародного права в рамках внутрішньодержавного права [21, с. 69].

Погляд на міжнародну уніфікацію права як на процес характерний для деяких міжнародних організацій, що працюють в області уніфікації права. У документах Комісії ООН з права міжнародної торгівлі уніфікація норм права міжнародної торгівлі визначається як «... процес, за допомогою якого норми двох або більше систем національного права, що застосовуються до одних і тих же міжнародних угод, замінюються єдиною нормою» [22].

Однак в даному визначенні ніяк не враховується роль держав, без участі яких, на думку О.П. Коровіної, «... взагалі неможливо здійснення будь-яких законодавчих заходів, в тому числі і узгоджених». Натомість, дослідниця пропонує таке визначення: «... міжнародну уніфікацію норм можна визначити як процес співпраці держав з метою розробки та прийняття загальних норм (колізійних та матеріально-правових), що володіють тим або іншим ступенем схожості і призначені для регулювання цивільно-правових відносин, що виникають у міжнародній сфері» [8, с. 23]. Мету уніфікації вчена вбачає не тільки у розробці одноманітних норм, але й у забезпеченні їх застосування відповідно до домовленостей, яких досягнуто під час міжнародного співробітництва [8, с. 23]. Отже, вчена характеризує уніфікацію в широкому сенсі, включаючи в її суть не тільки розробку одноманітних норм, але і забезпечення їх застосування.

В широкому смислі визначають уніфікацію і багато інших вчених. Так, І.М. Сенякін визначає уніфікацію як процес прогресивного розвитку права [23, с. 20-27]. При визначенні поняття уніфікації дослідник поділяє думку М.І. Бару [24, с. 46], що уніфікація являє собою сукупність способів однакового врегулювання тих чи інших сторін соціальних відносин. Її головною внутрішньою властивістю якраз і виступає єдність [25]. Схожої думки притримується і С.М. Лебедев, зазначаючи, що «одним з перспективних напрямків послідовного прогресивного вдосконалення правового регулювання міжнародних господарських відносин є його міжнародна уніфікація на двосторонній чи багатосторонній основі, визнання забезпечення застосування в різних країнах єдиних за змістом норм і правил з приводу таких відносин» [26, с. 16-17]. Вчений також зазначає, що одним із способів такої уніфікації в широкому сенсі є розробка на міжнародній основі, зокрема, під егідою міжнародних організацій, різного роду типових контрактів, загальних умов тощо, які регулюють

відповідні договірні відносини, хоча і підкреслює, що «в даному випадку можна говорити лише про сприяння стандартизації умов згаданих угод, але аж ніяк не про уніфікацію права» [26, с. 17]. Сама ж уніфікація права у вузькому або власному розумінні слова як результат, на думку вченого, означає однакове нормативне регулювання в різних країнах тих чи інших суспільних відносин [26, с. 18].

Здається вірною думка, що уніфікація правових норм у її власному сенсі, як уже зазначалося, складається з двох взаємопов'язаних процесів: процесу створення єдиних норм, результатом якого і є ці створені однакові норми, а також процесу застосування цих норм, результатом якого є встановлення єдиного режиму регулювання певних відносин [27].

Повертаючись до підходів щодо визначення уніфікації, необхідно зауважити, що більшість сучасних науковців схиляються до широкого підходу в тлумаченні поняття правової уніфікації. Так, наприклад, М.М. Богуславський вважає, що «уніфікація може здійснюватися шляхом введення в національне законодавство нормативних положень, розроблених у рамках міжнародних договорів; формування модельних і одноманітних законів; розробки різних типових договорів; формулювання міжнародними організаціями сформованих торгових звичаїв у вигляді так званих торгових термінів» [6, с. 209].

Нагадуючи про те, що термін «уніфікація» походить від латинських слів «unio» і «facere», тобто приведення чогось до єдиної норми або форми, до однаковості, С.В. Бахін зазначає, що у міжнародному праві під уніфікацією розуміється процес створення єдиних міжнародних норм і правил або одноманітних (схожих) норм внутрішньодержавного права, і для визначення розглянутого процесу використовуються самі різні терміни: уніфікація, гармонізація, координація, синхронізація, стандартизація і т.д., а також більш загальна категорія – «зближення правових систем» [7, с. 48].

Сучасна українська вчена О.К. Порфір'єва також дотримується широкого підходу при визначенні поняття уніфікації і пропонує розглядати уніфікацію як виникаючий на міжнародному і внутрішньодержавному рівнях процес створення, зміни і припинення правових норм і нормативних регуляторів, а також одноманітного їх застосування і тлумачення, направлений на усунення або згладжування відмінностей у національних правових системах на основі загальновизнаних принципів права. При цьому, під правовими регуляторами автор розуміє положення правового характеру, чий статус як норм міжнародного приватного права в даний момент здається сумнівним внаслідок того, що вони не є похідними від волі однієї держави або узгодженої волі декількох держав [13].

З огляду на вищезазначені погляди науковців, очевидним є те, що в доктрині міжнародного приватного права відсутня узагальнена думка щодо визначення поняття уніфікації права і того, який смисл вкладати в це поняття. Існує велика кількість підходів до формулювання цього поняття, що, як вже було зазначено, призводить до правової невизначеності в тлумаченні поняття, пов'язаних з уніфікацією.

Як зауважує С.В. Бахін, термін уніфікація, який першопочатково був покликаний означати тільки введення єдиних норм в правові системи різних держав, згодом почав застосовуватись до будь-яких випадків взаємовпливу та зближення систем національного права [7, с. 54].

Необхідно також зауважити, що в правовій доктрині відсутня єдина думка не тільки щодо визначення терміну «уніфікація», а і стосовно споріднених з цим явищем понять, а саме таких як «гармонізація», «зближення права».

Так, зокрема, А. Г. Хачатурян ототожнює гармонізацію права зі зближенням права і вважає, що це поняття більш широке в порівнянні з уніфікацією, яка виступає в якості її різновиду. Вчений зазначає, що «... заслуговує на визнання діалектичне поняття гармонізації, а, отже, і уніфікації права, як процесу досягнення тотожності і самого досягнутого результату» [28, с. 19].

Є.А. Юртаєва вбачає призначення уніфікації в зведенні національних законодавств до повного одноманіття, в той час, як мета гармонізації, за думкою дослідниці, полягає в «усуненні в інтересах інтеграції перешкоджаючих факторів правового характеру, які можуть виникати через відмінності в національних законодавствах, а також формування єдиних засад політики держав-учасниць в певних сферах суспільного життя» [29, с. 153-154].

Г. К. Дмитрієва, співвідносяючи поняття «уніфікація» та «гармонізація», зазначає, що уніфікація являє собою встановлення однакових норм у формі договору, тобто в формі, юридично обов'язковій. Гармонізація ж не опосередкована твердими міжнародно-правовими зобов'язаннями. В той час, як уніфікація призводить до створення однакових норм у внутрішньому праві різних держав, гармонізація веде лише до усунення протиріч. Уніфіковані норми в національному праві виступають як спеціальні, оскільки вони є тісно пов'язаними з міжнародним договором. Гармонізація ж передбачає створення норм, адаптованих до національної правової системи, які нічим не відрізняються від інших норм національного права і застосовуються в загальному порядку. Отже, вчена приходить до висновку, що уніфіковані матеріальні норми, на відміну від гармонізованих, вирішують колізійні питання і застосовуються безпосередньо [30, с. 23-24].

Аналогічних поглядів притримується і Д. О. Кутафін, визначаючи уніфікацію заставного права як «міжнародно-правовий процес по створенню в праві різних держав однакових за формою і за змістом правових норм, призначених для регулювання заставних відносин в міжнародному комерційному обороті, які створюють правовий простір, що дозволяє забезпечити однакові правові умови застосування права застави». При цьому, фахівець розглядає гармонізацію як «ширше поняття, що охоплює всі способи і форми зближення права», зазначаючи, що «у процесі гармонізації відбувається узгодження спільних підходів та концепцій, спільна розробка правових принципів і окремих рішень, що стосуються питань заставного права» [31]. При цьому, автор зауважує, що уніфікація та гармонізація є видами зближення національних правових систем [31].

Ще одна українська дослідниця А. А. Степанюк, визначаючи міжнародну уніфікацію як «результат співробітництва держав по узгодженню їх законодавчих позицій щодо забезпечення єдності правових норм на підставі міжнародних угод, а також взаємовпливу національних правових систем на основі порівняльного правознавства та інших міжнародних контактів у сфері міжнародного приватного права», приходить до висновку, що вона є «одним із засобів гармонізації законодавства різних країн світу для досягнення єдності й передбачуваності...» [32, с. 4, 7].

О. С. Василенко дотримується аналогічних поглядів і, аналізуючи зміст і співвідношення понять гармонізація та уніфікація, погоджується із тим, що уніфікацію норм права слід розглядати як частину процесу гармонізації національних правових систем, спрямованого на усунення перешкод у подальшому розвитку міжнародної торгівлі шляхом застосування єдиних чи схожих норм як прямої дії, так і колізійних норм [12].

Свою точку зору на співвідношення досліджуваних понять виражає і Джені Кліфт, співробітник з правових питань секретаріату ЮНСІПРАЛ, зазначаючи, що гармонізація та уніфікація іноді використовуються як синоніми, але гармонізація повинна використовуватися для позначення процесу зменшення, наскільки це бажано і можливо, розбіжностей між національними правовими системами шляхом прийняття ними загальних принципів права. Уніфікацію, в порівнянні, можна охарактеризувати як узгодження з нульовим запасом, де немає або допускаються мінімальні відмінності (наприклад, як у конвенції, яка передбачає застереження). Різниця між цими двома процесами часто полягає в ступені, результаті та обов'язковості того інструменту, який виробляється за допомогою такого процесу. Далі автор зазначає про те, що є різні способи, в які, або різні рівні, на яких, гармонізація може бути досягнута [33].

Спільним у вищезазначених поглядах є те, що при співвідношенні понять уніфікації та гармонізації остання розглядається як більш широке поняття, яке включає в себе уніфікацію.

Проте, є і інший підхід до тлумачення цих понять. Так, беручи до уваги те, що на практиці дуже складно досягти включення однакових норм в національне законодавство різних держав, а норми багатьох конвенцій носять альтернативний характер, тобто визначають межі, в рамках яких повинні бути сформульовані відповідні норми права, або представляють собою просто принципи, що вимагають розкриття на національному рівні, то у разі приєднання країн до такого роду конвенцій виникає подібне нормативне ре-

гулювання відносин, що охоплюються договором [30, с. 24]. І. О. Грінгольд при цьому підкреслює, що подібність, яка при цьому може бути досягнута, «... визначається змістом «зближених» норм», – в той час як їх структура і редакція можуть бути різними» [18, с. 86].

Аналогічний результат досягається і в разі здійснення уніфікації шляхом використання країнами розроблених на міжнародному рівні типових законів. О. П. Коровіна стосовно уніфікації за допомогою вищеписаних засобів пише, що в даному випадку можна говорити лише про гармонізацію, тобто досягнення подібності, зближення національних законодавств у відповідних областях. Міра же такого зближення залежить як від рівня конкретизації конвенційних положень, так і від того, як держави користуються можливостями, наданими конвенцією або типовим законом, при створенні норм національного права. Зближення може наступати як проміжний етап на шляху до прямої уніфікації норм міжнародного приватного права, або являти собою самостійну мету і здійснюватися в тих областях, де пряма уніфікація взагалі неможлива або недоцільна. Результатом використання різних методів уніфікації є пряма уніфікація і зближення правових систем. Порушення за тієї чи іншої причини тотожності уніфікованих норм призводить до того, що регулювання відносин, що охоплюються договором, здійснюється подібним, але не ідентичним чином. У той же час передбачувана спочатку гармонізація може обернутися прямою уніфікацією норм міжнародного приватного права [8, с. 25].

Л. П. Ануфрієва також вважає, що уніфікація може здійснюватися і в результаті непрямого впливу міжнародної системи на міжнародне приватне право окремих держав. «Важливим інструментом такого опосередкованого впливу на внутрішньодержавне правове регулювання, – підкреслює вчена, – виступають акти рекомендаційного характеру, що розробляються міжнародними організаціями та їх органами в різних областях ...». Л. П. Ануфрієва використовує для позначення даного явища термін «непряма уніфікація» і зазначає, що важливу роль для її проведення грають також факультативні документи, розроблені в рамках відповідних міжнародних органів та організацій, а також модельні закони [5, с. 30-32].

С. В. Бахін зазначає, що гармонізація національного законодавства виступає особливою формою зближення, під гармонізацією він розуміє «процес включення подібних правових приписів в національне право». Головною її відмінністю від уніфікації дослідник вбачає в тому, що зближення правових систем відбувається не шляхом запровадження єдиної міжнародної норми, а за допомогою включення в правові системи різних держав одноманітних внутрішньодержавних норм. При цьому, вчений називає уніфікацію і гармонізацію шляхами цілеспрямованого зближення правових систем [7, с. 64].

Г. О. Пакерман пропонує «під «уніфікацією права» розуміти не тільки одноманітні норми, які створюються в міжнародному договорі або яких повинні дотримуватися учасники ринкових відносин за взаємною згодою, але також і інші засоби досягнення гармонійної взаємодії національно-правового регулювання». Дослідниця також вбачає загальні тенденції в уніфікації права в прагненні не до повного усунення відмінностей в правовому регулюванні, а до координації законодавчої політики. При цьому, методи гармонізації та зближення законодавств автор вважає одними із методів уніфікації права [34].

О. В. Руденко розрізняє уніфікацію в широкому та вузькому сенсі. При цьому, якщо розглядати уніфікацію в широкому сенсі, автор приходить до висновку, що вона містить такі різновиди, як зближення (апроксимація), гармонізація, координація та уніфікація в вузькому сенсі [14].

М. І. Брагінський, навпаки, зазначає, що, виходячи з етимології слова «уніфікація», змістом зазначеного процесу слід вважати досягнення справжньої єдності, тобто прийняття буквально ідентичних норм [35, с. 37]. Аналогічні погляди має і А. Г. Хачатурян, вказуючи, що «за загальним змістом уніфікація (від лат. *Unio facere* – «робити єдиним») означає приведення до єдності ...» [28, с. 17].

Висновки. Як видно із вищевикладеного, ледве не кожний фахівець має свій погляд на визначення поняття «уніфікація» та його співвідношення з іншими, пов'язаними з ним по-

няттями. Для формування власної думки щодо даного питання, звернемось до етимології зазначених термінів.

Так, термін «уніфікація» походить від латинських слів «unio», який крім іменника, який має значення «єдиність», може бути дієсловом із значенням «поєднувати», «сполучати» (інфінітив – «unire») [36], і «facere» – «робити». Таким чином, необхідно приймати до уваги, що уніфікація може трактуватись не тільки як «робити єдність», але і як «робити таким, що поєднується», тобто зближенням, сполученням.

Враховуючи зазначене, а також з огляду на тенденції як в доктрині міжнародного приватного права, так і в практичному його використанні, вважаємо за доцільне погодитись з думкою про те, що, перш за все, уніфікацію слід розглядати в широкому сенсі, тобто не тільки як процес вироблення єдиних норм для певної групи правовідносин, а і як процес застосування цих норм і процесі регулювання певних відносин. Більше того, зважаючи на те, що останнім часом підхід до визначення поняття уніфікації розширюється, такі міркування вважаються досить обґрунтованими. Мається на увазі, що під уніфікацією права варто розуміти процес створення та застосування для регулювання певних правовідносин не тільки єдиних норм, а і схожих, погоджених, таких, що не протирічають одна одній, очікуваним результатом чого є зближення правових систем.

Якщо притримуватись такого підходу до визначення поняття уніфікації права, враховуючи, що головним результатом міжнародно-правової уніфікації передбачається зближення правових систем, гармонізацію можна розглядати як один із кроків до такого зближення. При цьому, гармонізація є однією із складових уніфікації права, якщо її розглядати в широкому сенсі.

Список літератури

1. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV [Електронний ресурс] : «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 № 2709-IV – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2709-15/> – Назва з екрана.
2. Швакин С. В. Международно-правовая унификация норм права в процессе конвергенции национальных правовых систем [Текст] / С. В. Швакин // Законность и правопорядок в современном обществе: сборник материалов VII Международной научно-практической конференции. – Новосибирск: Издательство «СИБПРИНТ», 2011. – С. 101-106.
3. Пржемыцкий З. Значение попыток кодификации международного права для теории и практики [Текст] / З. Пржемыцкий. – Варшава, Экономическая типография и литература, 1886 – 386 с.
4. Международное частное право: Учебник / Л. П. Ануфриева, К. А. Бекашев, Г. К. Дмитриева [и др.]; отв. ред. Г. К. Дмитриева. – 2-е изд., перераб. и доп. М.: Проспект, 2009. – 688 с.
5. Ануфриева Л. П. Международное частное право. В 3-х т. Том 1. Общая часть: Учебник [Текст] / Л. П. Ануфриева. – М.: Издательство БЕК, 2002. – 288 с.
6. Богуславский М. М. Международное частное право: Учебник. 3-е изд. перераб. и доп. [Текст] / М. М. Богуславский. – М.: Юрист, 1998. – 408 с.
7. Бахин С. В. Сотрудничество государств по сближению национальных правовых систем: унификация и гармонизация права : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / С. В. Бахин. – СПб., 2003. – 360 с.
8. Коровина О. П. Методы унификации норм в международном частном праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. П. Коровина – М., 1988. – 222 с.
9. Лунц Л. А. Курс международного частного права: Общая часть [Текст] / Л. А. Лунц. – М., 1973. – 381 с.
10. Маковский А. Л. Вопросы теории международной унификации права и состав международного частного права [Текст] / А. Л. Маковский // Материалы Торгово-промышленной палаты СССР. Вып. 34. М., 1983. С. 26–33.
11. Иванов Г. Г., Маковский А. Л. Международное частное морское право [Текст] / Г. Г. Иванов, А. Л. Маковский – Л.: Судостроение, 1984. – 280 с.
12. Василенко О. С. Уніфікація правил електронної комерції в рамках ЮНСІТРАЛ [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Василенко Олександра Сергіївна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2014. – 19 с. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <https://mydisser.com/ru/avtoref/view/28526.html>. – Назва з екрана.
13. Порфїр'єва О. К. Уніфікація правового регулювання умов зовнішньоекономічних контрактів у міжнародному приватному праві [Електронний ресурс] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Порфїр'єва Олена Костянтинівна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2000. – 20 с. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://mydisser.com/ru/avtoref/view/16393.html>. – Назва з екрана.
14. Руденко О. В. Уніфікація міжнародного приватного права в ЄС [Електронний ресурс] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Руденко Оксана Валеріївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шев-

- ченка. – К., 2007. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/7569/173234>. – Назва з екрана.
15. Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения [Текст] / Ю. А. Тихомиров. – М.: Издательство НОРМА, 1996. – 432 с.
 16. Лунц Л. А., Марышева Н. И., Садиков О. Н. Международное частное право: Учебник [Текст] / Л. А. Лунц. – М.: Юрид. лит., 1984. – 336 с.
 17. Гетьман-Павлова И. В. Международное частное право: Учебник– 2-е изд., перераб. и доп. [Текст] / И. В. Гетьман-Павлова. – М.: Эксмо, 2009. – 704 с.
 18. Грингольц И. А. Унификация и сближение законодательств стран – членов СЭВ в процессе социалистической экономической интеграции (теоретические проблемы) [Текст] / И. А. Грингольц // Советское государство и право. – М.: Наука, 1975, № 10. – С. 80-88.
 19. Ермолаев В. Г., Сиваков О. В. Международное частное право. Курс лекций [Текст] / В. Г. Ермолаев, О. В. Сиваков. – М.: Былина, 2000. – 176 с.
 20. Буткевич В. Г. Соотношение внутригосударственного и международного права [Текст] / В. Г. Буткевич. – Киев: Вища шк., 1981. – 311 с.
 21. Усенко Е. Т. Теоретические проблемы соотношения международного и внутригосударственного права [Текст] / Е. Т. Усенко // Советский ежегодник международного права, 1977. – М.: Наука 1979. – С. 67-86.
 22. Ежегодник ЮНСИТРАЛ. 1968-1970. Т. 1. Н.-Й., 1979 [Электронный ресурс]: – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <https://www.uncitral.org/>. – Назва з екрана.
 23. Сенякин И. Н. Проблемы специализации и унификации Российского законодательства [Текст] / И. Н. Сенякин // ГИП. – 1993. – № 5. – С. 20-27.
 24. Бару М. И. Унификация и дифференциация норм трудового права [Текст] / М.И. Бару // «Советское государство и право». 1971. – № 10. – С. 45-50.
 25. Сенякин И. Н. Специализация и унификация российского законодательства. Проблемы теории и практики : [Электронный ресурс] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / И.Н. Сенякин; / Государственный комитет РФ по высшему образованию. Саратовский юридический институт им. Д. И. Курского. – Саратов, 1993. – 32 с. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=69314>. – Назва з екрана.
 26. Лебедев С. Н. Унификация правового регулирования международных хозяйственных отношений (Некоторые общие вопросы) [Текст] / С.Н. Лебедев // Юридические аспекты осуществления внешнеэкономических связей. Труды каф. междунар. частного и гражданского права МГИМО МИД. – М., 1979. – С. 15-43.
 27. Швакин С. В. Понятие международно-правовой унификации, её виды и типы [Электронный ресурс] : Вестник Российского государственного торгово-экономического университета. – 2011. – № 1(50). – С. 136-146. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://www.shvakin.ru/articles/shvakin_sv_011.pdf. – Назва з екрана.
 28. Хачатурян А. Г. Унификация коллизионных норм в договорах об оказании правовой помощи с участием СССР : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 [Текст] / Хачатурян А. Г. – Киев, 1990. – 216 с.
 29. Юртаева Е. А. Межгосударственная интеграция постсоветских стран: правовые проблемы [Текст] / Е. А. Юртаева // Журнал российского права. – М.: Норма, 1999, № 1. – С. 153-162.
 30. Сафронова С. С. Международная унификация права, регулирующего заключение и прекращение брака : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 [Текст] / С. С. Сафронова. – Саратов, 2003. – 185 с.
 31. Кутафин Д. О. Унификация и гармонизация норм права о залоге в международном частном праве [Электронный ресурс]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кутафин Дмитрий Олегович. – Москва, 2007. – 27 с. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/unifikatsiya-i-garmonizatsiya-norm-prava-o-zaloge-v-mezhdunarodnom-chastnom-prave>. – Назва з екрана.
 32. Степанюк А. А. Застосування колізійних норм щодо спадкування в міжнародному приватному праві. : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / [Текст] / Степанюк Альона Анатоліївна; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого – Харків, 2003. – 20 с.
 33. Jenny Clift. UNCITRAL and the Goal2 of Harmonization of Law. [Электронный ресурс] : Jurisdiction: Building Confidence in a Borderless Medium. July 26-27, 1999 Montreal, Canada– Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://www.ilpf.org/events/jurisdiction/presentations/cliftpr.htm#disclaimer>. – Назва з екрана.
 34. Пакерман Г.А. Унификация правового регулирования иностранных инвестиций в странах Содружества Независимых Государств [Электронный ресурс] : автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. А. Пакерман. - М., 2008. - 30 с. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/unifikatsiya-pravovogo-regulirovaniya-inostrannykh-investitsii-v-stranakh-sodruzhestva-nezav>. – Назва з екрана.
 35. Брагинский М.И. О сближении и унификации национальных правовых норм стран – членов СЭВ [Текст] / М.И. Брагинский // Материалы секции права Торгово-промышленной палаты СССР. Вып. 34. – М., 1983. – С. 34-46.
 36. Свободная энциклопедия Викисловарь. Многоязычный открытый словарь [Электронный ресурс] : Свободная энциклопедия Викисловарь. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <https://en.wiktionary.org/wiki/unio>. – Назва з екрана.

И. Е. Покора, аспирантка

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Кафедра гражданско-правовых дисциплин

Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

УНИФИКАЦИЯ ПРАВА: ВОПРОСЫ ТЕРМИНОЛОГИИ

Резюме

В статье представлена научная дискуссия относительно определения и содержания термина «унификация права», с точки зрения наличия множества подходов, применяющихся в доктрине для его толкования. Проанализированы взгляды украинских и зарубежных исследователей по этой проблеме. Исследованы также различные точки зрения ученых на соотношение понятий «унификация права», «гармонизация права» и «сближение правовых систем». В результате проведенного исследования, автор предлагает определить унификацию права как процесс создания и применения для регулирования определенных правоотношений, не только единых норм, а и схожих, согласованных, таких, которые не противоречат друг другу, ожидаемым результатом чего является сближение правовых систем. При этом, гармонизация является одним из этапов, ведущих к такому сближению.

Ключевые слова: унификация права, международно-правовая унификация, гармонизация права, сближение национальных правовых систем.

I. E. Pokora, PhD Student

Odessa I. I. Mechnikov National University

the Department of Civil Law Disciplines

Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

UNIFICATION OF LAW: QUESTION OF TERMINOLOGY

Summary

The article deals with the issue concerning the definition of the term “unification of law”, in terms of the existence of the variety of doctrinal approaches used for its interpretation. Examination of different scholarly views, both Ukrainian and foreign, on the concept of unification of law has revealed the existence of two approaches: the narrow and the broad understanding of the concept. Comparative investigation into the issue of correlation of the neighboring terms such as “unification of law”, “harmonization of law” and “convergence of legal systems” allows to conclude that unification of law can be seen as a process of creation and application of uniform legal rules as well as similar, harmonized law in certain fields that leads to the convergence of national legal systems.

Key words: unification of law, international legal unification, harmonization of law, convergence of national legal systems.